

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Zilā bioekonomika”**(izpētes atzinums)**

(2020/C 47/08)

Ziņotājs: **Simo TIAINEN**Līdzziņotājs: **Henri MALOSSE**

Apspriešanās	Somijas ES prezidentūra, 7.2.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Biroja lēmums	19.2.2019.
Atbildīgā specializēta nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	1.10.2019.
Pieņemts plenārsesijā	30.10.2019.
Plenārsesija Nr.	547
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	151/1/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Zilā bioekonomika ir saimnieciska darbība un vērtības radīšana, kuras pamatā ir ūdeņu atjaunojamo resursu un ar tiem saistīto ekspertzināšanu ilgtspējīga un pārdomāta izmantošana. Saistībā ar ūdeni, ūdeņu resursiem un zilo bioekonomiku Eiropā ir uzkrātas plašas zināšanas, zinātība un cilvēku veidotas tradīcijas. Taču uzņēmējdarbība, kas saistīta ar zilās bioekonomikas potenciāla un sniegto iespēju izmantošanu, Eiropā joprojām ir diezgan pieticīga. Ir jānovērš vairāki šķēršļi.

1.2. Lai veicinātu zilās bioekonomikas ilgtspējīgu izaugsmi, ir pilnībā jāapzina šīs nozares potenciāls Eiropas Savienībā, kā arī jānosaka pētniecības prioritātes. Jo īpaši ir jāveido labāka izpratne par ūdeņos pieejamo izejvielu izmantojamību vērtību pievienojošos procesos. Ilgtspējīgas izaugsmes stiprināšanai vajadzīgs mērķorientēts pētniecības finansējums, kam jāveicina inovācija, daudznozaru attīstība, uzņēmējdarbība un jaunas kvalitatīvas darbvietas. Lai panāktu ilgtspējīgu izaugsmi, ir vajadzīgi arī vienlīdzīgi konkurences apstākļi un veicinoša darbības vide, kā arī plaša sadarbība un jaunu partnerību veidošana starp rūpniecību, pētniecības organizācijām, publiskajām iestādēm un trešo sektoru.

1.3. Daudzviet Eiropas Savienībā ūdeņu un ūdens ekosistēmu stāvoklis ir slikts. Taču laba ūdens kvalitāte un veselīga ūdens vide ir zilās bioekonomikas pamats. Ir jāsauglabā un jāatjauno labs okeānu, jūru, ezeru un upju stāvoklis un to bioloģiskā daudzveidība. Lai to paveiktu, darbs jāpastiprina visām ieinteresētajām personām, tostarp ES, valstu un reģionālajām iestādēm, universitātēm un pētniecības centriem, visiem iesaistītajiem speciālistiem (piemēram, zvejniecības un tūrisma nozares pārstāvjiem), kā arī pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Šim darbam jāietver atbilstīgi pētniecības, mācību un zinātības nodošanas pasākumi.

1.4. Ir jāveic lielāki ieguldījumi ūdens vides un sanitārijas iekārtu apsaimniekošanā, lai visiem nodrošinātu piekļuvi tīram ūdenim un atbilstīgai sanitārijai, kā arī lai nodrošinātu to ilgtspējīgu izmantošanu. Ir vajadzīgi konkurētspējīgi risinājumi, lai ūdeņus attīrītu no atkritumiem un izstrādātu ūdens taupīšanas un reciklēšanas tehnoloģijas. Ir vajadzīgi jauni izmaksu ziņā efektīvi risinājumi, lai samazinātu to barības vielu daudzumu, kas nonāk dabiskajos ūdeņos, kā arī lai atjaunotu kritiski svarīgas dzīvotnes un izmainītas ūdenstilpes.

1.5. EESK aicina Eiropas Savienību un citus zilās bioekonomikas dalībniekus steidzami veikt klimata pārmaiņu un to seku apkarošanas pasākumus. Jo īpaši izšķiroša nozīme ir zivsaimniecības un akvakultūras steidzamai pielāgošanai klimata pārmaiņām, jo apstākļi mainās radikāli un šīs pārmaiņas smagi skar šos nozīmīgos iztikas avotus. Zvejniecībai, akvakultūrai un aļģu audzēšanai ir izšķiroša nozīme, lai palielinātu ūdens cilmes pārtikas produktu ilgtspējīgu ražošanu Eiropas Savienībā. Lai veidotu klimatnoturīgas ūdens cilmes pārtikas produktu sistēmas un tās veiksmīgi ieviestu, vispirms ir jāturpina pētījumi un inovācija. Aļģu biomasas ir potenciāli nozīmīgs ūdens resurss, ko var izmantot kā izejvielu dažādiem lietojumiem.

1.6. Universitātēm, pētniecības centriem, NVO un zvejniecības nozarei kopīgi no zivju blakusproduktiem un atkritumiem jāizstrādā jauni produkti ar pievienoto vērtību. Ir vajadzīgi jauni finansēšanas instrumenti, ar kuriem atbalstīt tehnoloģisku inovāciju un pakalpojumus. Ir jāstiprina starpnozaru sadarbība, un ir vajadzīgi labāki lēmumu pieņemšanas procesi. Bioloģiskās daudzveidības atjaunošana jūrās, ezeros un upēs pavērs jaunas iespējas uzņēmējdarbībai, galvenokārt arī ģimenes un mazajiem uzņēmumiem vietējos tirgos. Turklāt jaunu uzņēmējdarbības modeļu veicināšana ūdenstūrisma nozarē un ūdeņu resursu izmantošana atpūtai sniedz jaunas ilgtspējīgas uzņēmējdarbības iespējas attālos reģionos.

1.7. Zilās bioekonomikas darba kārtībā ir šādas attīstības pasākumu prioritātes: i) tīrs ūdens un sanitārija; ii) veselīga, daudzveidīga un droša ūdens vide; iii) ūdens cilmes pārtikas produktu ilgtspējīga ražošana; iv) augstvērtīgi nepārtikas produkti; v) pielāgošanās klimata pārmaiņām; vi) ar ūdeni saistīta veselība un labjutība; vii) ar ūdens resursiem saistītu nelikumīgu darbību apkarošanas labāka koordinācija. Veicot ieguldījumus šādos attīstības pasākumos, Eiropa var stiprināt savu vadošo pozīciju aprites ekonomikā.

1.8. Eiropas Savienība tiek aicināta veicināt izpratnes palielināšanu, izglītību un apmācību, kas ietver pētniecību un piekastes un iekšzemes ūdeņu tuvumā dzīvojošu kopienu zinātnības izmantošanu un nodošanu, veicinot pārvaldību ar cieņu pret vidi, un Eiropas mācību tīklu veidošanu šajā jomā. Lauksaimniecības jomā ES būtu jārisina arī ūdens trūkuma jautājums.

1.9. EESK iesaka zilo bioekonomiku noteikt par vienu no vadošām jomām ES politikā un tās politikā sadarbībai ar kaimiņvalstīm, kā arī ANO ilgtspējīgas attīstības mērķu un Parīzes nolīguma COP 21 mērķu ietvaros. Šajā saistībā EESK ierosina, lai ES Padome un Eiropas Parlaments aicina Komisiju dažādos ES jūras un akvakultūras apgabalos uzsākt vairākas izmēģinājuma darbības, izvēloties tādus apgabalus, kuri atspoguļotu Eiropas Savienībā pastāvošo situāciju lielo daudzveidību, to, cik lielā mērā attiecīgos apgabalus apdraud izsīkšanas risks un kāds ir to zilās bioekonomikas attīstības potenciāls. Ar mērķi organizēt prakses apmaiņu un nodrošināt veiksmīgo pilotprojektu izvēršanu plašākā mērogā, būtu jāizveido pārvaldības komiteja, kas ietvertu dalībvalstis, reģionus un ieinteresētās personas un kurā piedalītos EESK.

2. Ievads

2.1. Zilā bioekonomika ir saimnieciska darbība un vērtības radīšana, pamatojoties uz atjaunojamu ūdeņu resursu un ar tiem saistīto zināšanu ilgtspējīgu un pārdomātu izmantošanu. Zilās bioekonomikas daļa ir gan uzņēmumi, kas audzē izejmateriālus šiem produktiem un uzņēmumi, kuri iegūst, rafinē, apstrādā un pārstrādā bioloģiskās vielas, gan arī attiecīgās darbības.

2.2. Zilās bioekonomikas nozīme, īpatnības un iespējas dažādās dalībvalstīs būtiski atšķiras atkarībā no ģeogrāfiskajiem apstākļiem, un tas ir jāņem vērā. Lielākajai daļai dalībvalstu ir tieša piekļuve okeānam vai jūram. Piekastes ūdeņi ir ārkārtīgi nozīmīgi daudzām dalībvalstīm. Turklāt lielākajā daļā valstu ļoti būtiska nozīme ir ezeriem un upēm.

2.3. EESK 2019. gada maijā pieņēma atzinumu⁽¹⁾ par Eiropas Komisijas paziņojumu par 2012. gada bioekonomikas stratēģijas atjaunināšanu. Minētajā atzinumā izklāstītie secinājumi un ieteikumi ir būtiski no zilās bioekonomikas viedokļa. Šajā atzinumā tiek sniegta zilās bioekonomikas pavērto iespēju un tai piemītošā potenciāla plašāks izklāsts. Zilā bioekonomika ir cieši saistīta ar aprites ekonomikas jēdzienu.

(1) EESK atzinums "Paziņojums par 2012. gada bioekonomikas stratēģijas atjaunināšanu" (OV C 240, 16.7.2019., 37. lpp.).

2.4. Tīrs ūdens un atjaunojami ūdeņu resursi paver būtiskas ilgtspējīgas iespējas uzņēmējdarbībai un var sniegt izšķiroši svarīgus risinājumus daudziem ilgtspējīgas attīstības mērķiem (2. IAM, 3. IAM, 6. IAM, 7. IAM, 8. IAM un 14. IAM). Ar šo izpēti atzinumu EESK vēlas atbildēt uz ES Padomes prezidentvalsts Somijas jautājumu par to, kā ES var veicināt zilās bioekonomikas attīstību un kuriem pasākumiem jāpiešķir prioritāte.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Zilā bioekonomika var nodrošināt daudzus ieguvumus tikai tad, ja ūdens vide ir veselīga un produktīva. Starpvaldību zinātnes un politikas platformas bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu jomā (*IPBES*) 2019. gada maija ziņojumā minēts, ka bioloģiskās daudzveidības apdraudējumi kopā ar klimata pārmaiņām rada augstu risku ūdens organismu produktivitātes spējām. Pārmērīga izmantošana, piesārņojums, piekrastes attīstība, intensīvs tūrisms un transports rada nopietnas problēmas, īpaši tajos Eiropas Savienības reģionos, kuros šie faktori ir visspēcīgākie (galvenokārt Vidusjūras reģionā). Ir vajadzīgi risinājumi, kas būtu piemēroti dažādām vidēm un reģioniem.

3.2. Nākotnē palielināsies pieprasījums pēc biomasas, un ES šis jautājums ir jārisina. Uz biomasu balstītu pāreju uz siltumnīcefekta gāzu ziņā neitrālu ekonomiku ierobežos zemes pieejamība. Tādēļ būs svarīgi palielināt ūdeņu resursu produktivitāti, izmantojot visas bioekonomikas sniegtās iespējas. Tas ietver, piemēram, aļģu audzēšanu un izmantošanu, kā arī citu jaunu olbaltumvielu avotu izmantošanu, kuri var mazināt spiedienu uz lauksaimniecības zemēm.

3.3. Palielinās zilās bioekonomikas spēja uzlabot nodrošinātību ar pārtiku, kā arī nodrošināt veselīgu pārtiku ar mazu oglekļa pēdu, jaunus pārtikas produktus un pārtikas piedevas, dzīvnieku barību, nutrimentus, zāles, kosmētikas līdzekļus, jaunus materiālus, tīru ūdeni, nefosilu enerģiju, barības vielu reciklēšanu un daudzus citus ieguvumus. Zilās bioekonomikas izaugsme ir atkarīga no tā, vai tiks nodrošināts labs ūdeņu un ūdens ekosistēmu stāvoklis, noturīga zivsaimniecība un akvakultūras ražošanas sistēmas, efektīva sistēmiska sadarbība starp dažādām nozarēm, tehnoloģiski jauninājumi, jauni finansēšanas instrumenti un uzlaboti pakalpojumi un ilgtspējīgi uzņēmējdarbības modeļi.

3.4. Īstenojot zilās bioekonomikas pasākumus, ir ļoti svarīgi uzsvērt kultūras aspektu nozīmi. Piekrastē un pie iekšzemes ūdeņiem dzīvojošo kopienu zinātība ir ārkārtīgi liela Eiropas vērtība, ja vien tā tiek atzīta, saglabāta un nodota nākamajām paaudzēm. Tādēļ ikvienā darbībā, kas tiek veikta zilās bioekonomikas jomā, būtu jāņem vērā kultūras dimensija un cilvēciskais aspekts, kā arī būtu jānodrošina visu attiecīgo ieinteresēto personu un jo īpaši vietējo pārstāvju, speciālistu un pilsoniskās sabiedrības iesaiste.

4. Zilā bioekonomika un ilgtspējīgas attīstības mērķi

4.1. ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi (IAM) ir cieši saistīti ar ūdeni un ūdens vidi. Minēto mērķu nolūks ir risināt būtiskākās globālās problēmas, ar ko saskaramies, un izklāstīt, kā nodrošināt ilgtspējīgāku nākotni, norādot uz tādām nozīmīgām problēmām kā nodrošinātība ar pārtiku, klimata pārmaiņas un vides degradācijas novēršana. Mērķi ir savstarpēji cieši saistīti, un šajā dokumentā tie tiek aplūkoti no tādu ilgtspējīgu uzņēmējdarbības iespēju viedokļa, kuru pamatā ir ūdens un ūdeņu dabas resursi. Ūdens, enerģija un pārtika ir īpaši cieši saistīti faktori.

Tīrs ūdens un sanitārija

4.2. Sestā mērķa (tīrs ūdens un sanitārija) nolūks ir nodrošināt visiem piekļuvi tīram ūdenim un atbilstīgai sanitārijai un to ilgtspējīgu izmantošanu. Pasaulē vairāk nekā 1 miljardam cilvēku joprojām nav piekļuves pienācīgas kvalitātes saldūdenim un vairāk nekā 2 miljardi cilvēku ir pakļauti riskam, ka viņu piekļuve saldūdens resursiem var kļūt ierobežota. Paredzams, ka līdz 2030. gadam nepieciešamība pēc saldūdens pasaulē būtiski palielināsies. Dzeramā ūdens tematu EESK ir skatījusi 2018. gada atzinumā^(?).

4.3. Lai gan pēdējā laikā ES un citos reģionos ir panākts progress, ir jāpalielina ieguldījumi saldūdens resursu un sanitārijas iekārtu apsaimniekošanā. Galvenais mērķis ir rast konkurētspējīgus risinājumus, lai ūdeni attīrītu no atkritumiem un izstrādātu ūdens taupīšanas un reciklēšanas tehnoloģijas nolūkā samazināt notekūdeņu apjomu. Ūdens taupīšanas un reciklēšanas risinājumiem un tehnoloģijām, kā arī pārdomātai ūdens resursu apsaimniekošanai un ūdensapgādes pārvaldībai piemīt ārkārtīgi liels potenciāls. Ir izstrādātas jaunas ūdens un sanitārijas koncepcijas un jaunas tehnoloģijas, lai notekūdeņus attīrītu no zāļu un hormonu atliekām, kā arī no mikroplastmasas. Ir arī daudzsoļošanas inovācijas, kā no jūras ūdens iegūt dzeramo ūdeni, izmantojot atjaunojamo energoresursu enerģiju.

(?) EESK atzinums "Dzeramā ūdens kvalitāte" (pārstrādāta redakcija) (Dzeramā ūdens direktīva) (OV C 367, 10.10.2018., 107. lpp.).

4.4. Laba ūdens kvalitāte ir zilās bioekonomikas pamats. Ūdens resursu laba apsaimniekošana ir gandrīz visu pasaules nozīmīgāko problēmu, tādu kā ūdens resursu pārmērīgs patēriņš un nepieciešamība pielāgoties klimata pārmaiņām, risinājuma būtisks elements. Ūdens cikla pārvaldībā ir jānosaka skaidri mērķi, kā arī ir vajadzīga pareiza informācija, plānošana un apsaimniekošana. Tas nozīmē arī to, ka ir vajadzīgi digitāli risinājumi ūdensapgādes pakalpojumu nodrošināšanai un uzraudzībai, daudzveidīgi jauni tehnoloģiskie risinājumi notekūdeņu attīrīšanai (membrānas tehnoloģija) un integrēts redzējums ārpus ierastajiem modeļiem.

4.5. Eiropas Savienība var kļūt par nozīmīgu pasaules mēroga dalībnieci ūdens nozarē kā ar ūdeni saistītu tehnoloģiju un pakalpojumu nodrošinātāja. Digitalizācija pavar jaunas iespējas ar ūdeni saistītiem uzņēmumiem un var būtiski palielināt ūdens resursu apsaimniekošanas efektivitāti, kā arī ražošanas un pakalpojumu koncepciju efektivitāti. Digitālos risinājumus var izmantot, lai sniegtu pakalpojumus, kas atbilst patērētāju vajadzībām gan patlaban, gan arī nākotnē. Eiropas Savienība šajā jomā var piedāvāt konkurētspējīgus un ilgtspējīgus risinājumus visai pasaulei.

Veselīga, daudzveidīga un droša ūdens vide

4.6. Okeāni, jūras un iekšzemes ūdeņi ir pasaules lielākais ilgtspējīgais olbaltumvielu avots – vairāk nekā 3 miljardi cilvēku visā pasaulē ir atkarīgi no jūras un piekrastes bioloģiskās daudzveidības, kas nodrošina viņiem iztiku. Cilvēka darbības dēļ mūsu okeānu, jūru un iekšzemes ūdeņu stāvoklis strauji pasliktinās. Īpaši strauji pasliktinās situācija piekrastes un iekšzemes ūdeņos piesārņojuma un eutrofikācijas dēļ, un patiesi satraucoša ir dzīvotņu izzušana. Visas minētās pārmaiņas ārkārtīgi negatīvi ietekmē ūdens ekosistēmu funkcionēšanu un bioloģisko daudzveidību, un tādējādi arī potenciālo pārtikas ražošanu. Šā nozīmīgā globālas nozīmes resursa pārdomātai apsaimniekošanai ir ļoti būtiska nozīme, lai panāktu ilgtspēju nākotnē.

4.7. Četrpadsmitā mērķa (dzīvība ūdenī) nolūks ir saglabāt okeānus, jūras un ūdeņu resursus un veicināt to ilgtspējīgu izmantošanu. Lai uzlabotu situāciju, ir jāveic vairāki pasākumi, tostarp būtiski jāsamazina visu veidu ūdens piesārņojums un efektīvāk jāpārvalda visas cilvēku veiktās darbības. Ir vajadzīgi jauni risinājumi, lai samazinātu dabīgajās ūdenstilpēs ieplūstošo barības vielu daudzumu. Ir jāizstrādā un jātestē ekonomiski efektīvi līdzekļi un metodes, lai uzlabotu augsnes spēju uztvert un piesaistīt barības vielas. Arī eutrofikāciju ir iespējams samazināt, palielinot nepietiekami izmantotu zivju sugu lietojumu, kā arī audzējot un ievācot aļģes (nozveja veicina barības vielu samazināšanos). Ir vajadzīgi jauni risinājumi, lai samazinātu eutrofikāciju un atjaunotu upes, ezerus un jūras gultni.

4.8. Veselīga ūdens vide var nodrošināt ievērojamu skaitu jaunu kvalitatīvu darbvietu. Veselīgi zivju krājumi un tīri ūdeņi ir pamats ilgtspējīgai zvejai un ūdeņu izmantošanai atpūtas nolūkā un sniedz jaunas zilās bioekonomikas iespējas. Visā pasaulē tiek ieguldīts darbs upju un saldūdens krātuvju atjaunošanā – tā mērķis ir atjaunot degradētas dzīvotnes, ekosistēmu norises, migrējošu zivju krājumus, biocenozi un pakalpojumus, ko tie nodrošina. Migrējošu krājumu atjaunošana radīs jaunus potenciālus iztikas avotus mazapdzīvotos apgabalos un nodrošinās darbvietas iedzīvotājiem, kuri izmanto ģimenes uzņēmuma modeli ar piekļuvi vietējiem tirgiem.

Ūdens cilmes pārtikas produktu ilgtspējīga ražošana

4.9. Paredzams, ka pasaulē būtiski palielināsies pieprasījums pēc pārtikas. Otrā mērķa (novērsts bads) nolūks ir līdz 2030. gadam izskaust badu, panākt nodrošinātību ar pārtiku, uzlabot uzturu un veicināt ilgtspējīgu primāro ražošanu.

4.10. Zivsaimniecība un akvakultūra nodrošina uzturvielām bagātu pārtiku un rada tik nepieciešamos ienākumus, kā arī veicina lauku attīstību un iespējams arī aizsargā vidi. Patlaban zivis veido aptuveni 17 % no dzīvnieku izcelsmes olbaltumvielu piedāvājuma pasaulē un 6,5 % no cilvēku patērētā olbaltumvielu daudzuma. Simtiem miljonu cilvēku zivis ir svarīgākais olbaltumvielu un galveno uzturvielu avots. Daudzi zivju krājumi joprojām tiek pārmērīgi izmantoti, un ir jāuzlabo to apsaimniekošana. Daudzviet pasaulē lielas subsīdijas joprojām uztur zvejas flotu pārmērīgi lielu kapacitāti. Okeāni, jūras un iekšzemes ūdeņi būtu jāizmanto ilgtspējīgāk nekā patlaban. Ieguldījumi akvakultūrā, zivsaimniecībā un zivju pārstrādē, kā arī jaunu produktu izstrādē no atkritumiem ir blakusproduktiem ir izšķiroši svarīgi ilgtspējīgas pārtikas ražošanas veicināšanai un nodrošinātības ar pārtiku saglabāšanai. Konkrēti – Eiropas Savienībai ir izteikti negatīva zivju un zvejas produktu tirdzniecības bilance – aptuveni 60 % ES patērēto jūras izcelsmes produktu ir importēti. Šie importa produkti ne vienmēr atbilst ES kritērijiem ilgtspējīgas ražošanas un uzturdrošības jomā.

4.11. Akvakultūrai piemīt ievērojams potenciāls turpmākās izaugsmes veicināšanā. Palielinot akvakultūrā izmantoto sugu, tostarp jūras sugu un zemākā trofiskā līmeņa jūras sugu (piemēram, aļģu un molusku), skaitu, Eiropas akvakultūra varētu ilgtspējīgi saražot ievērojami vairāk biomasas. Taču akvakultūras attīstībai ir daudz šķēršļu. Pirmkārt, lai palielinātu ražošanas apjomu akvakultūrā, ir vajadzīgi papildu barības avoti. Zvejniecības jomā nozvejotie mazvērtīgu zivju lomi nākotnē tiks arvien plašāk izmantoti tiešam cilvēku patēriņam un mazāk kā izejviela dzīvnieku barības ražošanā. Lai ražotu akvakultūras produktus, ir vajadzīga papildu biomasas barībai, un to varētu iegūt no patlaban ļoti nepietiekami izmantotām sugām, piemēram, no krila un citām mezopelagiskām sugām, jūras aļģēm, kā arī no atkritumu apstrādes (blakusprodukti). Otrkārt, arvien vairāk saasinās un ir jāatrisina akvakultūras vajadzībām pieejamās ierobežotās platības problēma. Lai panāktu akvakultūras ilgtspējīgu attīstību, izšķirošs faktors ir jūrā un saldūdenī veikto darbību laba plānošana, kurā ņemti vērā ekoloģiski, ekonomiski, sociāli un kultūras aspekti. Treškārt, ir vajadzīgi labāki risinājumi, lai atrisinātu ar barības vielu noplūdi un slimību kontroli saistītos jautājumus.

4.12. Stingri vides noteikumi dažādās valstīs būtiski ietekmē akvakultūras izmaksas un konkurētspēju. Intensīvi tiek izstrādātas dažādas jaunas tehnoloģijas, taču joprojām ir daudz neskaidrību gan ekonomiskā, gan tehnoloģiju ziņā. Akvakultūras recirkulācijas sistēmas (ARS) nodrošina vairākus ieguvumus, piemēram, minimāla ūdens daudzuma nepieciešamību, notekūdeņu un atkritumu efektīvu kontroli, nelielas platības nepieciešamību, kā arī ražošanas apstākļu kontroli. ARS tehnoloģijām piemīt potenciāls īpaši saldūdens sistēmās. Taču ir iespējams, ka arvien lielāka daļa jūras akvakultūras darbību būs jāveic atkrastes ūdeņos. Ir vajadzīgas jaunas pieejas daudzfunkcionālai un integrētai pārvaldībai, tostarp telpiskai plānošanai un vietējās pārvaldības plāniem.

Ūdens cilmes produkti ar pievienoto vērtību un ar pārtiku nesaistīti lietojumi

4.13. Pārstrādājot zivis un citus ūdens organismus cilvēku patēriņam, rodas blakusprodukti, ko tiešam cilvēku patēriņam lielākoties neizmanto. Tiek lēsts, ka 30–70 % no visas iegūtās zivju biomasas kļūst par mazvērtīgiem blakusproduktiem vai pilnībā nonāk atkritumos. Tajā ietilpst potenciāli noderīgs un vērtīgs materiāls, ko varētu izmantot rūpniecībā pārtikas un nepārtikas vajadzībām. No šiem materiāliem var iegūt augstvērtīgas funkcionālas sastāvdaļas specializētiem produktiem. Ūdens organismu daudzveidība var veicināt jaunu produktu, piemēram, nutrikamentu, zāļu un kosmētikas, izstrādi. Tie var nodrošināt arī jaunus enzīmus, lipīdus, biopolimērus un citus biomateriālus. Ir ļoti svarīgi izmantot šīs izejvielas ekoloģiski efektīvā veidā. Visā pasaulē ir jūtams ievērojams spiediens uzlabot visu bioloģisko materiālu izmantošanu un tādējādi arī samazināt atkritumus. Jūras biotehnoloģija var ievērojami ietekmēt pievienotās vērtības radīšanu zilajā bioekonomikā.

4.14. Aļģu biomasas kļūst arvien nozīmīgāka kā resurss dažādiem komerciāliem lietojumiem zilajā bioekonomikā. Aļģes ir efektīvas, ilgtspējīgas un joprojām lielā mērā neizmanto resursus bioloģiskos procesos un produktos. Aļģes ir bagātas ar uzturvielām, un tās ir liels enerģijas avots. Makroaļģu un mikroaļģu audzēšana Eiropā tiek atzīta arvien plašāk, jo aļģes ir resurss, ko var izmantot kā izejvielu ļoti dažādiem lietojumiem. Arvien pieaug interese par aļģu ievākšanu, kultivēšanu un pārstrādi, lai ražotu dažādus augstvērtīgus produktus, tostarp pārtiku, dzīvnieku barību, nutrikamentus un bioproduktus.

Klimata pārmaiņu mazināšana un pielāgošanās tām

4.15. Ir atzīts, ka klimata pārmaiņas ietekmē vairākus vides “mainīgos” elementus, tostarp lietusgāzes, temperatūru, upju plūsmu, kaitīgu aļģu ziedēšanu un okeānu paskābināšanos. Trīspadsmitais mērķis (planētas aizsardzība) aicina veikt steidzamus pasākumus, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām un to ietekmi. Temperatūras paaugstināšanās ietekmē okeānus, jūras un citus ūdeņus, kā arī barošanās tīklus, zivsaimniecību un iztikas līdzekļus. Paredzams, ka Eiropā klimata pārmaiņu ietekmē ziemā palielināsies nokrišņu daudzums un kopā ar temperatūras paaugstināšanos palielināsies eitrofikācijas un ūdens kvalitātes pazemināšanās risks. Tas daudzējādā ziņā negatīvi ietekmēs zivju krājumus un citus ūdeņu resursus un tādējādi arī zvejniecību un citus ražošanas veidus. Augsta temperatūra apdraud tādas aukstus ūdeņus mīlošas sugas kā lašu dzimtas zivis un veicina daudzu kaitīgu sugu un slimību izplatīšanos. Sugas, kuras labvēlīgi ietekmē eitrofikācija, ieņem arvien plašākas teritorijas. Ievērojami temperatūras kāpumi rada lielas grūtības akvakultūras saimniecībām. Lauksaimniecības jomā ES būtu jārisina arī ūdens trūkuma jautājums.

4.16. Nākotnes pārtikas sistēmai jābūt daļai no klimata pārmaiņu risinājuma, nevis daļai no pašas problēmas. Būtībā no klimata emisiju viedokļa zveja un akvakultūra ir efektīvi olbaltumvielu ieguves veidi. Tādēļ būtu jāveicina ilgtspējīga zveja un zivkopība. Turklāt ir svarīgi stiprināt zvejniecības un akvakultūras ražošanas sistēmu noturību. Zvejas darbības ir jāpielāgo jaunajiem apstākļiem, tādiem kā ekstrēmi laikapstākļi un ziemas bez negatīvas temperatūras. Akvakultūras nozarē viens no iespējamajiem risinājumiem, kā sagatavoties temperatūras kāpumiem, ir atkrastes audzēšana, ko dažos gadījumos jūras vidējās temperatūras palielināšanās var ietekmēt labvēlīgi. Akvakultūras recirkulācijas sistēmas (ARS) var palīdzēt akvakultūras nozarei pielāgoties klimata pārmaiņām. Zivkopības programmas var uzlabot audzēto zivju noturību pret augstāku temperatūru.

Ar ūdens vidi saistīta veselība un labklājība

4.17. Trešā mērķa (laba veselība un labklājība) nolūks ir nodrošināt veselīgu dzīvi un veicināt visu iedzīvotāju labklājību jebkurā vecumā. Ar ūdens vidi saistītiem labklājības un atpūtas pakalpojumiem piemīt ievērojams izaugsmes potenciāls. Ūdeņu resursu ilgtspējīgas izmantošanas veicināšana atpūtas nolūkā nodrošina jaunas uzņēmējdarbības iespējas attālos reģionos ārpus pilsētām, un tā veicinās jaunu kvalitatīvu darbvietu radīšanu. Zilā bioekonomika sava nozīmīguma un ekonomiskā potenciāla dēļ veicina arī astotā mērķa (labs darbs un ekonomikas izaugsme) sasniegšanu.

5. Prioritārās darbības

5.1. Zilās bioekonomikas darba kārtībā ir šādas attīstības pasākumu prioritātes: i) tīrs ūdens un sanitārija, jūras ūdens atsāļošana, piesārņojuma mazināšana; ii) veselīga, daudzveidīga un droša ūdens vide un ekosistēmu un bioloģiskās daudzveidības atjaunošana ūdens vidē; iii) ūdens cilmes pārtikas produktu ilgtspējīga ražošana; iv) augstvērtīgu nepārtikas produktu radīšana; v) pielāgošanās klimata pārmaiņām; vi) ar ūdeni saistīta veselība un labklājība, energotaupība un atjaunojamās enerģijas ražošana, izmantojot jūras, upes un ezerus; vii) ūdens resursu taupīšanas un aizsardzības uzlabošana; (viii) ar ūdens resursiem saistītu nelikumīgu darbību apkarošanas koordinācijas uzlabošana. Turklāt par jauniem un svarīgiem jautājumiem ir kļuvusi tīra ūdeņu bioenerģija par zemām izmaksām, kā arī organisko atkritumu izmantošana. Veicot ieguldījumus šādos attīstības pasākumos, Eiropa var stiprināt savu vadošo pozīciju aprītes ekonomikā.

5.2. EESK ierosina, lai ES Padome un Eiropas Parlaments aicina Komisiju uzsākt īpašas izmēģinājuma darbības, kas būtu vērstas uz ūdens ekosistēmu stāvokļa un ražošanas kapacitātes uzlabošanu noteiktos ES apgabalos, vienlaikus parūpējoties, lai šie apgabali atspoguļotu pastāvošo situāciju daudzveidību un zilās bioekonomikas attīstības potenciālu. Šīs izmēģinājuma darbības būtu jāveic tajās piekrastes un iekšzemes ūdeņu zonās (ietverot salas), kuras vidēji vai smagi ietekmē cilvēka darbība, piemēram, pārmērīgi intensīvs sezonālais tūrisms, piesārņojums, no sauszemes avotiem nākušu barības vielu slodze, mainīga ūdenstece un pārmērīgi intensīva ūdensresursu izmantošana.

5.3. Izmēģinājuma projekti būtu jāīsteno cik vien ātri iespējams un sadarbībā ar vietējiem vēlētajiem pārstāvjiem, universitātēm un pētniecības centriem, speciālistiem un attiecīgajiem pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem. Šo projektu īstenošanai būtu jāpaver iespēja izstrādāt un pārbaudīt galvenās darbības un pasākumus, kas paredzēti pašreizējās neadekvātās situācijas novēršanai izmēģinājuma projektā vietās. EESK iesaka pietiekami daudzus izmēģinājuma projektus īstenot Vidusjūras, Melnās jūras, Atlantijas okeāna, Ziemeļu jūras un Baltijas piekrastē, kā arī iekšzemes ūdeņu teritorijās ar ievērojamu uzlabojumu potenciālu. Šie projekti, piemēram, varētu ietvert, piemēram, ostu vai tūrisma zonu, kuru ūdeņi ir bagāti ar barības vielām vai piesārņoti, attīrīšanu, izmantojot tādas filtrējošas sugas kā austeres, jūraseži, mīdijas vai ūdensaugus (aļģes), vai arī atjaunojot migrācijas ceļus un nārsta vietas ar mērķi atjaunot migrējošo zivju dzīves ciklus. Vienlaikus šajos izmēģinājuma projektos varētu pārbaudīt arī spēju plašā mērogā uztvert CO₂. Tajos varētu arī izvērtēt, cik pamatota būtu jaunu tehnoloģiju ieviešana ar mērķi ražot enerģiju, izmantojot jūras vai ezerus, vai arī meklēt jaunus ūdens resursu taupīšanas veidus.

5.4. Pamatojoties uz izmēģinājuma projektos iegūtajiem rezultātiem un gūto pieredzi, Eiropas Savienība tiek aicināta veicināt izglītošanu un zinātnības nodošanu kopienās, kuras dzīvo piekrastes un iekšzemes ūdeņu teritorijās, veicinot vides atjaunošanu un atbilstīgu apsaimniekošanu, kā arī Eiropas mācību tīklu veidošanu, un demonstrējot augstas kvalitātes darbvietu radīšanas iespējas šajā jomā.

5.5. Ar mērķi koordinēt prakses apmaiņu un nodrošināt veiksmīgo pilotprojektu izvērtēšanu plašākā mērogā, izmēģinājuma projektu vajadzībām būtu jāizveido pārvaldības komiteja, kas ietvertu dalībvalstis, reģionus un ieinteresētās personas un kurā piedalītos EESK. Vienlaikus ES dalībvalstis un iesaistītie reģioni būtu jā mudina, apspriežoties ar vietējiem dalībniekiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, gatavot zilās bioekonomikas stratēģijas.

5.6. Būtu jānodrošina, lai, ievērojot konkrētus nosacījumus, ES īpašās zināšanas par zilo bioekonomiku, kas iegūtas, īstenojot tādas pētniecības programmas kā "Apvārsnis Eiropa", *LIFE* un zilās ekonomikas izmēģinājuma projektus, būtu pieejamas trešām valstīm, jo īpaši austrumu kaimiņreģiona valstīm, Vidusjūras reģiona un Āfrikas valstīm, Krievijai attiecībā uz Baltijas jūras reģionu, kā arī citām ieinteresētajām valstīm. Zilajai bioekonomikai būtu jā kļūst par vienu no galvenajām ES iniciatīvām tās sadarbības programmās ar ANO un par instrumentu tiecoties uz COP 21 Parīzes nolīguma globālās sasilšanas novēršanas mērķu sasniegšanu.

Briselē 2019. gada 30. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER